

Ewa Obala

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa
im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu
e-mail: e.obala@bu.pwsz.kalisz.pl

 <https://orcid.org/0000-0003-0004-4567>

[Konferencja naukowa „Kobiety Polsce, Polska kobietom 1918–2019” (Warszawa 19–20 listopada 2019 r.)

DOI: <http://dx.doi.org/10.18778/0860-7435.30.08>

Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę, dekretem Tymczasowego Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego z 28 listopada 1918 przyznano kobietom prawa wyborcze. Setna rocznica pierwszych wyborów parlamentarnych stała się okazją do refleksji nad rolą Polek w życiu politycznym, kulturalnym, naukowym i obywatelskim w różnych okresach: przed odzyskaniem niepodległości, w II Rzeczypospolitej, okresie II wojny światowej oraz w PRL i po 1989 r. Możliwość do dyskusji interdyscyplinarnej na ten temat stworzyła Katedra Książki i Historii Mediów Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego oraz Polskie Towarzystwo Bibliologiczne Oddział Warszawski organizując w dniach 19–20 listopada 2019 r. konferencję naukową pt. „Kobiety Polsce, Polska kobietom 1918–2019”. Nad całością tego przedsięwzięcia czuwał Komitet Organizacyjny Konferencji, w tym sekretarz dr Mikołaj Ochmański, oraz Rada Naukowa z przewodniczącym prof. Dariuszem Kuźminą na czele.

Na debatę zaproszono przedstawicieli różnych dyscyplin, których zainteresowania badawcze skupiły się wokół tytułowej tematyki, a byli to reprezentanci archiwów, bibliotek, uniwersytetów i towarzystw naukowych. W konferencji

wzięło udział około 80 prelegentów przybyłych z Białegostoku, Gdańska, Kalisza, Katowic, Kielc, Krakowa, Lublina, Łodzi, Olsztyna, Rzeszowa, Torunia, Warszawy i Wrocławia. Prezentowali oni referaty dotyczące historii ruchów kobiecych na ziemiach polskich, w tym roli działaczek w ruchu ludowym, społecznym, politycznym, a także kobiet funkcjonujących w organizacjach społecznych, edukacji, kulturze, nauce, książce, prasie i mediach. Pokazano, między innymi, Polki w kraju i na obczyźnie; w konspiracji, podczas walki zbrojnej oraz życiu codziennym w latach 1918–2019.

Ryc. 1. Uczestnicy Konferencji

Fot. Ewa Obala

Konferencję otworzył Dziekan Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii prof. Janusz Adamowski, podkreślając jej frapujący temat oraz niezwykle bogaty program. Uczestników spotkania powitali prodziekan prof. Dariusz Kuźmina i dr Mikołaj Ochmański.

Sesję plenarną rozpoczęło wystąpienie dr hab. Moniki Stanny i dr Sylwii Michalskiej (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN) *Kobiety wiejskie jako obiekt badań – perspektywa stu lat*, w którym prelegentki przedstawiły porównania statystyczne, demograficzne oraz wyniki obliczeń dotyczących kobiet na wsi i mieście, wskazujące na długość życia, liczbę urodzonych dzieci czy problem analfabetyzmu. Jako kolejny wystąpił dr hab. Robert Kotowski (Uniwersytet Warszawski). W wypowiedzi na temat: *Przemiany obyczajowe a wychowanie dziewcząt w dwudziestoleciu międzywojennym* omówił nowy układ i inną pozycję kobiet po I wojnie światowej, gdzie poprzez zmiany w gospodarce, polityce i świadomości społeczeństwa otworzyły się nowe prądy obyczajowe, kręgi

społeczne, pola aktywności żeńskiej oraz przyszedł czas na zmiany stereotypów. Prof. Dariusz Jarosz (Instytut Historii im. T. Manteuffla PAN w Warszawie) swój wykład nazwał *Kobiety punkt widzenia? Główne problemy codzienności lat 1948–1980 w świetle kobiecych listów do władz centralnych*. Na podstawie zachowanej korespondencji do władz KC PZPR oraz Polskiego Radia i Telewizji prelegent ukazał kobiety borykające się z problemami pracy zawodowej, opieki zdrowotnej oraz kłopotami w życiu rodzinnym. Prof. Bogumiła Staniów (Uniwersytet Wrocławski) zaciekała słuchaczy podając przykłady kreowanych na łamach czasopism dla dzieci młodszych w PRL wizerunków kobiet, ukazujących je jako zapracowane, ale dobrze zorganizowane i w każdej sytuacji będące dla dzieci ostoją życia codziennego. Prelegentka przeanalizowała zatem wzory matek, babć oraz nauczycielek na podstawie treści, prezentowanych na łamach dwóch czasopism: „Misia” i „Świerszczyka”¹.

Inny przykład, tym razem losów kobiety uwikłanej w historię – prof. Krystyny Śreniowskiej (1914–2013) przedstawił prof. Zbigniew Romek (Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztor. Akademia Finansów i Biznesu Vistula). Zapoznał odbiorców ze skomplikowanym losem patriotki, która przysłużyła się budowie niepodległej Polski². Zaś prof. Anna Kamler (Uniwersytet Warszawski) wystąpiła z referatem *Kobiety w kulturze Polski do XIX w.*, w którym przeanalizowała działalność kulturalną pań wywodzących się z elit (szlacheckich i mieszczańskich), począwszy od XVI po XIX wiek. Podkreśliła ich umiejętności czytania, znajomość języków obcych, rolę pisanych przez nie pamiętników, potrzebę rozwoju intelektualnego oraz prowadzenie szkolnictwa żeńskiego. Na koniec prof. Danuta Künstler-Langner (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) opowiedziała o *Polskich pisarkach współczesnych*, biorąc pod uwagę: Wisławę Szymborską, Magdalенę Tulli, Ewę Lipską, Olę Tokarczuk. Całość sesji podsumował prof. Dariusz Kuźmina, który poprowadził również ciekawą dyskusję.

Dalszą część konferencji podzielono na sześć sesji prowadzonych po trzy w różnych salach w tym samym czasie oraz kolejne trzy po przerwie obiadowej. Moderatorem sesji pierwszej była prof. Bogumiła Staniów, a zainaugurował ją prof. Krzysztof Walczak (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu) referatem *Kobiety kaliskiej książki przelotom XIX i XX wieku*. Przedstawił słuchaczom losy związanych z bibliotekarstwem, księgarstwem, drukarstwem i introligator-

¹ Referat pt.: *Wizerunek kobiety kreowany na łamach czasopism dla dzieci młodszych w PRL-u*.

² Wystąpienie zatytułowane: *Kobieta uwikłana w historię. Zawite losy życia prof. Krystyny Śreniowskiej (1914–2013)*.

stwem pań, które odegrały ważną rolę w dziejach regionalnej książki. Wśród wymienionych znalazły się m.in.: J. Z. Mehwald, Z. Czerwińska, M. Hofmańska, K. Grabowska, M. i H. Galczyńskie, W. Lewandowiczówna, F. Łączkowska, A. Parczewska. Następnie wystąpiła prof. Agata Zawiszewska (Uniwersytet Szczeciński) z tematem *Warszawska Czytelnia dla Kobiet Józefy Bojanowskiej i Pauliny Kuczalskiej-Reinschmit (1898-1915)*, dając w nim przykład liderek polskiego ruchu emancypacyjnego, społeczniczek, działaczek oraz sympatyczek walki o prawa wyborcze. Kolejna prelegentka, dr Agnieszka Łusznak (Uniwersytet Wrocławski), mówiła o *Kobietach i ich roli w kształtowaniu polskiej kultury książki w okresie międzywojennym*, nawiązując między innymi do bibliotekarek, autorek czasopism, a także ich roli w Związku Bibliotekarzy Polskich.

Ryc. 2. Prof. Krzysztof Walczak

Fot. Ewa Obala

Dr Grażyna Lewandowicz-Nosal (Biblioteka Narodowa) zaprezentowała sylwetki trzech kobiet (Marię Gutry, Zofię Wędrychowską-Papuzińską, Sławę Łabanowską) i omówiła prowadzoną przez nie Bibliotekę Wzorową dla dzieci

w Warszawie³. Dalej dr Katarzyna Seroka (Uniwersytet Warszawski) skupiła się na Emilii Fiszer (1885–1949), polskiej filozofce i kustoszce, która w latach 30. XX wieku związała się z Biblioteką Polską w Paryżu⁴. A o czytelnictwie Polek w perspektywie klasowej mówiła dr Magdalena Paul (Uniwersytet Warszawski), krytycznie analizując dane statystyczne i sondażowe Biblioteki Narodowej⁵. Na zakończenie sesji mgr Martyna Lewandowska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) rozpatrywała temat *Z miłości do ludzi i książek – Janina Huppenthal (1928–2013) – dyrektor Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu*.

Drugą sesję poprowadził prof. Dariusz Jarosz, a rozpoczął ją dr hab. Miłosz Skrzypek (Uniwersytet Śląski) referatem *Budowniczy niepodległości. Zofia Kirkor-Kiedroniowa i jej działalność polityczna na Śląsku Cieszyńskim w latach 1918–1920*, w którym przedstawił działaczkę Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego i Towarzystwa Szkoły Ludowej. Mgr Władysława Magiera (Polskie Towarzystwo Historyczne, Oddział w Cieszynie) w swoim wystąpieniu *Kobiety w Radzie Narodowej Księstwa Cieszyńskiego*, podkreśliła postać Doroty Kluszyńskiej zasiadającej w senacie II RP ponad 10 lat. Następna prelegentka, mgr Magdalena Goik (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), zaprezentowała wykład pt. *Marszałek jest kobietą – Janina Omańkowska – polityczka i działaczka*, przedstawiając pierwszą kobietę piastującą urząd Marszałka Sejmu Śląskiego. Następnie dr Justyna Dudek (Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN) dała przykłady kobiet pracujących w aparacie bezpieczeństwa w latach 1944–1956 oraz pokazała wyniki badań na temat ich ścieżki awansu zawodowego na przykładzie stanowisk kierowniczych⁶. Zaś dr Edyta Chrobaczyńska-Plucińska (Uniwersytet Pedagogiczny Kraków) zaprezentowała na podstawie kwerendy źródłowej ze zbiorów archiwalnych Halinę Skibniewską, posłankę kilku kadencji Sejmu PRL i pierwszą wicemarszałek w dziejach polskiego parlamentaryzmu (1965–1985)⁷. Referentka mgr Agnieszka Drozdowska (Uniwersytet w Białymstoku) podjęła się ukazania *Wpływu polityki państwa na działalność Ligi Kobiet*, która była najbardziej masową organizacją kobiecą okresu Polski Ludowej. Obrady zamknęła mgr Klaudia Peplińska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) tematem „*Czy pani zawsze będzie siedzieć w tym Toruniu?*” *Rola Kazimierzy Żuławskiej w kształtowaniu arty-*

³ Wystąpienie pt.: *Trzy kobiety i biblioteka*.

⁴ Wystąpienie pt.: *Emilia Fiszer (1885–1949) – polska filozofka i kustoszka nad Sekwaną*.

⁵ Referat pt. *Czytelnictwo Polek w perspektywie klasowej – krytyczna analiza danych statystycznych i sondażowych*.

⁶ *Kobiety w aparacie bezpieczeństwa w latach 1944–1956. Ścieżka awansu zawodowego na przykładzie stanowisk kierowniczych*.

⁷ *Halina Skibniewska – posłanka i pierwsza wicemarszałkini w dziejach polskiego parlamentaryzmu (1965–1985)*.

styczno-towarzystwiego życia Torunia w latach 1921–1926, próbując nakreślić portret kobiety, matki, partnerki, aktywistki oraz naukowca.

Sesji trzeciej przewodniczył dr Adam Koziol, a zaczęła ją prof. Krystyna Leśniak-Moczuk (Uniwersytet Rzeszowski) referatem *Role kobiet wiejskich w sferze publicznej w Polsce w XIX-XXI wieku* porównując w nim działalność pań w wielu sferach i biorąc pod uwagę proces ścierania się tradycji ze współczesnością. Kolejna referentka, mgr Justyna Zajko-Czochańska (Uniwersytet w Białymstoku), zajęła się aktywnością kobiet wiejskich w okresie PRL w świetle publikacji, zamieszczanych na łamach czasopisma „Przyjaciółka” w latach 1956–1975, najpopularniejszego wtedy tytułu prasowego dla kobiet, analizując w nim życie pozarodzinne chłopek⁸. Prelegentka w wyniku swoich badań stwierdziła, że aktywność tych kobiet koncentrowała się głównie w strukturach Kół Gospodyń Wiejskich. Dalej mgr Mateusz Ratyński (Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Uniwersytet Warszawski) opowiedział o Zofii Dąbskiej (1882–1928), koncentrując się na biografii emancypantki oraz działaczki społecznej i politycznej, żony znanego polityka i przyjaciółki Wincetego Witosa⁹. Następnie dr Kornela Oblńska (Inspektor Policji w stanie spoczynku) zreferowała temat *Etos służby – rola kobiet w Policji II RP*. Podkreśliła w nim, że policjantki stały się wzorem do naśladowania, gdyż były dobrze przygotowane do służby, wykształcone, znały języki obce, miały nienaganną postawę społeczną, nieposzlakowaną opinię, bardzo dobrą sprawność fizyczną, doskonałą znajomość przepisów prawa i rzemiosła policyjnego. Ostatni w tej sesji wystąpił dr Zbigniew Bednarek z referatem *Przedstawicielki misji dyplomatycznych Polski w krajach europejskich, przy ONZ, NATO, Unii Europejskiej, Radzie Europy i UNESCO*.

Po południu rozpoczęła się czwarta sesja, którą poprowadził dr hab. Jacek Puchalski. Jako pierwsi głos zabrali: prof. Marta Sikorska-Kowalska i dr Kamil Piskala (Uniwersytet Łódzki). W referacie pt. *Wierna Służba. Niepodległościowa działalność kobiet z kręgu Legionów Polskich* przypomnieli czyny uczestniczek walk o niepodległość i żołnierek z I wojny światowej na podstawie relacji, jakie zostały zapisane we wspomnieniach. Dalej dr Anna Piesiak wygłosiła referat *Socjalistki, konserwatystki, liberalki? Aktywność polityczna Wielkopolanek na ziemiach polskich do 1918 r.*, a tuż po niej dr Ilona Zaleska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) mówiła o *Społeczno-politycznej aktywności kobiet na ziemiach polskich w niepodległościowym 1918 roku w świetle kobiecych dokumentów osobistych*. Prelegentka przedstawiła aktywistki społeczne i polityczne, pisarki, lekarki, urzędniczki, działaczki niepodległościowe. Wśród

⁸ Referat pt. *Aktywność kobiet wiejskich w okresie PRL na łamach „Przyjaciółki” (1956–1975)*.

⁹ *Zofia Dąbska (1882–1928). Biografia działaczki społecznej i politycznej*.

zaprezentowanych postaci znalazły się m.in.: księżna Maria Lubomirska, Maria Walewska, Aleksandra Szczerbińska, Zofia Kirkor-Kiedroniowa, Janina Gajewska, Maria Macieszyna, Maria Dąbrowska, Aleksandra Zagórska, Zofia Romanowiczówna oraz Zofia Moraczewska.

Mgr Anna Nadolska (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy) opowiedziała o *Stefanii Tuchółkowej (1874–1924), bydgoskiej literatce, działaczce, konspiratorce i radnej miejskiej*, ukazując ją jako wzór Polki-patriotki. Mgr Monika Siorek (Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokaucie, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu / Uniwersytet Wrocławski) przytoczyła z kolei przykład roli więźniarek KL Auschwitz, wskazując grupę kobiet będących w obozie koncentracyjnym zaangażowaną w działalność ruchu oporu i dokumentujących zgony Polek¹⁰. Zamykającym obrady był mgr Damian Rożek-Pawłowski (Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu). Wystąpił on z tematem *O potrzebie walki w konspiracji mówiła, iż nie wynika z nienawiści do wroga, tylko z patriotycznego obowiązku. Helena (Halszka) Szoldrska i działalność konspiracyjna*. Przedstawił w nim rozważania o życiu Wielkopolanki, archeologa, historyka, pisarki, powstańca warszawskiego, żołnierza Armii Krajowej, lotnika, członka Związku Zawodowego Literatów Polskich.

Moderatorem sesji piątej była dr Sylwia Michalska, a jako pierwsza zabrała w niej głos mgr Barbara Marmol-Cop (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie). Przedstawiła referat pt. *Działalność kobiecych ruchów syjonistycznych w Małopolsce Wschodniej (1920–1939)*, w którym opowiedziała o galicyjskich Żydówkach aktywnie angażujących się w ruch narodowo-żydowski. Następnie Ewa Kamińska-Bużalek i Izabela Olejnik (Uniwersytet Wrocławski / Fundacja Łódzki Szlak Kobiet) w wystąpieniu *Cud, że ręka jeszcze pisze – położenie kobiet żydowskich w getcie łódzkim*, przeanalizowały życie więźniarek w dramatycznej sytuacji życia w getcie. Prof. Magdalena Przybysz-Stawska (Uniwersytet Łódzki) zainteresowała słuchaczy referatem *Być kobietą... Wizerunek kobiety na łamach czasopisma „Bluszczyk” w latach 2008–2012*, przedstawiając styl życia i bycia współczesnych Polek, czyli spojrzenie na kobiety zatrzymane w zwierciadle zmieniających się czasów i ukazanych na łamach periodyku kobiecego, które chlubi się najdłuższą metryką wydawniczą. Na koniec mgr Aleksandra Pinkas (Uniwersytet Warszawski) odtworzyła życie posłanki, która przetrwała szlak innym parlamentarzystkom w wykładzie *Nauka, miłość i polityka – Gabriela Balicka (1867–1962)*.

¹⁰ Wystąpienie *Rola więźniarek KL Auschwitz w dokumentowaniu zbrodni*.

Ryc. 3. Sesja szósta. Od lewej prof. Anna Kamler, prof. Ewa Andrysiak

Fot. Ewa Obala

W sesji szóstej przewodniczyła prof. Anna Kamler, a zainaugurowała ją prof. Ewa Andrysiak (Uniwersytet Łódzki) omawiając aktywność publicystek i literatek na łamach „Gazety Kaliskiej” (1893–1914)¹¹, opisując kwestie społeczne, kulturalne, zagadnienia historyczne, etnografię itp., a były wśród nich m.in.: M. Parczewska, Z. Kęczkowska, A. Milewska, M. Konopnicka, I. Piątkowska, E. Bohowiczowa, M. Moczydłowska, M. Szumska później Dąbrowska, F. Łączkowska, L. Dobrzyńska-Rybicka, M. Bojanowska. Następnie dr hab. Monika Bednarczuk (Uniwersytet w Białymstoku), przedstawiła *Regionalne pisanstwo kobiet między literaturą, autobiografią i polityką (1919–1939)*, przywołując przykłady swoich badań obejmujących życiorysy autorek piszące w zakresie tzw. „Małej ojczyzny”, takich jak: W. Miłaszewska, Z. Kossak-Szczucka i K. Illakowiczówna. Następna wystąpiła dr hab. Teresa Święćkowska (Uniwersytet Warszawski) referując temat *Żmichowska, Orzeszkowa, Zapolska. Jak polskie pisarki definiowały siebie w kontekście XIX-wiecznych wzorów autorstwa*, w którym przeanalizowała modele pisanstwa tych kobiet na podstawie esejów, zapisów i refleksji. Oparła się także na twórczości Virginii Woolf. Dr Marta M. Kacprzak (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie) przedstawiła swój wykład pt. *Siostry – „silaczki”: Faustyna Morzycka i Rozalia Brzezińska oraz rola popularyzacji literatury pięknej w działalności oświatowej XIX/XX w. (w świetle publikacji z księgozbioru Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie)*, pokazując w nim pierwowzory „Silaczki” Żeromskiego, czyli panie aktywnie udzielające się w dziedzinie nauczania, bibliotekarstwa i ruchu wydawniczego. Następnie dr Dagmara Binkowska (Polska Akademia Nauk, Biblioteka Gdańska),

¹¹ *Publicystki i literatki na łamach „Gazety Kaliskiej” 1893–1914.*

na podstawie niepublikowanych utworów prześledziła losy polskiej pisarki w niemieckojęzycznym Gdańsku, czyli literacko utalentowanej po znanym ojcu Stanisławy Przybyszewskiej, kronikarki, próbującej zaistnienia w świecie literackim¹². Sesję zakończyła dr Dorota Pietrzakiewicz (Uniwersytet Warszawski) tematem *Eugenia Szarlota Pawel-Kroll – Pierwsza Dama komiksu polskiego*, w którym omówiła twórczość znanej rysowniczkę i czołowej osobistości powojennego komiksu polskiego, dorównującej Henrykowi Chmielewskiemu i Tadeuszowi Baranowskiemu.

Podsumowaniem wszystkich sesji były ciekawe, pouczające dyskusje, ale po tak intensywnym maratonie wygłoszonych referatów najciekawsze rozmowy miały miejsce w kuluarach i na zorganizowanym przez gospodarzy uroczystym bankiecie.

Drugi dzień konferencji rozpoczął się tak samo interesująco, jak poprzedni. Odbyło się sześć kolejnych sesji, które podzielone zostały na trzy do przerwy i trzy po przerwie, odbywające się w trzech salach.

Sesję siódmą poprowadziła dr hab. Małgorzata Pietrzak, a rozpoczęła ją dr hab. Evelina Kristanova (Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie) wykładem „*Nie tylko żona i matka*” – *wizjerunek kobiety w świetle miesięcznika społeczno-kulturalnego „Rodzina Polska” (1927–1939)*. Referentka przedstawiła sposób prezentacji płci pięknej w omawianym czasopiśmie. Ze względu na charakter periodyku, prezentowano ją przede wszystkim na tle rodziny, ale pokazana też została kobieta jako pracująca nauczycielka, literatka, malarka itp. Do innego rodzaju czasopisma przymierzyła się dr Katarzyna Ewa Zielińska (Uniwersytet Warszawski) omawiając temat *Może i wy spróbuje-cie? Aktywność publiczna dziewcząt w treściach czasopism dla młodzieży w latach 1919–1961*. Podkreśliła, że m.in. na łamach magazynu „Filipinki” upowszechniana była edukacja dziewcząt i ich społeczna działalność. Dalej dr Elżbieta Nowosielska (Instytut Historii im. T. Manteuffla PAN w Warszawie) zreferowała zagadnienie „*Terror sufrażystek*” – *kwestia kobieca w codziennej prasie polskiej w l. 1917–1918*, biorąc pod uwagę periodyki m.in. takie jak: „Czas”, „Gazeta Narodowa”, „Kurier Warszawski”, „Kurier Zagłębia”, „Ziemia Lubelska” oraz sposób przedstawianych w nich sylwetek polskich działaczek, feministek i sufrażystek. Dr Anna Szwed-Walczak (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie) omówiła temat *Obywatelka III RP, czyli obraz kobiety na łamach pisma „Kobieta i Życie*”. Podkreśliła, że głównym założeniem omawianego pisma było aktywizowanie polityczne kobiet i pozyskiwanie ich poparcia dla Referendum Ludowego w 1946 r. oraz w wyborach do Sejmu

¹² Wystąpienie *Polska pisarka w niemieckojęzycznym Gdańsku: Stanisława Przybyszewska i jej próby zaistnienia w świecie literackim na podstawie niepublikowanych utworów*.

Ustawodawczego w roku 1947. Wnikliwą analizę podjęła też mgr Agnieszka Leszczewicz (Uniwersytet Gdański) przybliżając reportaże interwencyjne Marii Szpyrkówny w międzywojennym „Bluszczu” oraz przypominając życie i twórczość pisarki¹³.

Przewodniczącą ósmej sesji była dr hab. Teresa Święćkowska, a pierwsza wystąpiła prof. Jolanta Kolbuszewska (Uniwersytet Łódzki) prezentując sylwetkę badaczki historycznej, profesor Uniwersytetu Łódzkiego i Uniwersytetu Warszawskiego, rektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi i członka PAN w referacie *Natalia Gąsiorowska-Grabowska (1881–1964) – organizatorka życia naukowego w powojennej Polsce*. Z kolei dr Natalia Anna Michna (Uniwersytet Jagielloński) omówiła temat *Feministka w patriarchalnej akademii. Filozofia i życie Marii Gołaszewskiej (1926–2015)*, w którym pokazała wybitną postać profesorki Uniwersytetu Jagiellońskiego, filozofa i estetyka. Natomiast mgr Alicja Dusza (Uniwersytet Jagielloński) przedstawiła postać słynnej profesorki filologii klasycznej Uniwersytetu Warszawskiego w wystąpieniu pt. *Szkic o życiu i pracy Lidii Winniczuk*. Następna prelegentka, dr Barbara Marek-Zborowska (Uniwersytet Rzeszowski), ukazała *Kobiety sukcesu i ich kariery w województwie podkarpackim*, dając przykłady kobiet nauki, biznesu i polityki. Dr Joanna Szewczyk (Uniwersytet Jagielloński) skupiła się nad badaniami zatytułowanymi *Wyzwołane z milczenia. Polski reportaż historyczny ostatnich lat*, w których przeanalizowała reportaże Marty Madejskiej, Joanny Kuciel-Frydryszak i Anny Sulińskiej. Następnie dr Edyta Żyrek-Horodyska (Uniwersytet Jagielloński) nakreśliła portrety wykluczonych, czyli reprezentacje kobiecości w twórczości Wandy Melcer i Justyny Kopińskiej, tworzących od okresu dwudziestolecia międzywojennego, a wpisujących się w kanon współczesnego reportażu literackiego¹⁴. W wystąpieniu pt. *Nieobecne. Popularyzacja historii polskich kobiet w XX i XXI wieku* mgr Matylda Zatorska (Uniwersytet Rzeszowski), podkreśliła przemilczane obszary na podstawie artykułów m.in.: Anny Kowalskiej, Anny Dziewitt-Meller, Joanny Kuciel-Frydryszak.

Moderatorem dziewiątej sesji była prof. Ewa Andrysiak, a obrady rozpoczął dr hab. Lech Krzyżanowski (Uniwersytet Śląski w Katowicach) wystąpieniem *Starania kobiet o dostęp do zawodu sędziego w międzywojennej Polsce*. W okresie tym zaledwie kilka z nich otrzymało taką nominację, a najczęściej, pomimo prawniczego wykształcenia, pozyskiwały tylko stanowiska urzędnicze.

¹³ Referat pt. *O kobietach i do kobiet. Reportaże interwencyjne Marii Szpyrkówny w międzywojennym Bluszczu*.

¹⁴ Wystąpienie pt. *Portrety wykluczonych. Reprezentacje kobiecości w twórczości reportażowej Wandy Melcer i Justyny Kopińskiej*.

O *Drodze Polek do dziennikarstwa 1818–1918* roku opowiedziała dr Elżbieta Pawlak-Hejno (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), dzieląc się informacjami o profesji wykonywanej w czasie zaborów, która łączyła autorki, redaktorki itp. w poczuciu narodowego obowiązku i dążeniu do emancypacji. Ich przykładem mogą być: Wanda Malecka, Zofia Sidlerowa, Eleonora Ziemięcka oraz wiele innych publicystek. O znanych osobistościach telewizji opowiedziała natomiast mgr Anna Bielecka (Uniwersytet Warszawski) w referacie *Mały ekran należał do nich, czyli o fenomenie gwiazd telewizji w czasach PRL*. Wymieniła m.in. Krystynę Loskę, Grażynę Torbicką, Bogumiłę Wander, Elżbietę Sommer (Chmurkę), Edytę Wojtczak, Bożenę Walter, Irenę Dziedzic, Irenę Falską, Katarzynę Dowbor. Następna prelegentka, dr hab. Kamila Kamińska-Chelminiak (Uniwersytet Warszawski) wypowiedziała na temat *Niezlomna z Londynu. Działalność polityczna, naukowa i publicystyczna Lidii Ciołkoszowej* przybliżyła postać dziennikarki Rozgłośni Polskiej RWE, współautorki (napisała wraz z mężem Adamem) *Zarysu dziejów socjalizmu polskiego* – monografii polskiego ruchu socjalistycznego. Sesję zakończyła mgr Ewelina Godlewska (Szkola Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie) prezentując postać Aleksandry Stypulkowskiej, publicystki Radia Wolna Europa, występującej pod pseudonimem Jadwigi Mieczkowskiej¹⁵.

Po przerwie rozpoczął się kolejny cykl obrad. W sesji dziesiątej przewodniczyła dr hab. Evelina Kristanova jako pierwszej oddając głos dr Katarzynie Marszałek (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy). Prelegentka przedstawiła zagadnienie: *Kobiety a polski ruch harcerski i skautowy w latach 1918–2019*. Opisała postawę i rolę druhen (m.in. Wandy Martynowiczówny i Zofii Sokolowskiej) we współtworzeniu i reformowaniu ruchu mającego ponad 100-letnią historię. Jako druga wystąpiła dr Bogumiła Celer (PBP Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu, Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk) prezentując postać Zofii Florczak¹⁶ – harcmistrzyni, nauczycielki, doktor habilitowanej filologii polskiej oraz ostatniej Naczelniczki Organizacji Harcererek ZHP przed przejściem go i rozwiązaniem przez władze komunistyczne, a także przedstawiając jej spuściznę w zbiorach specjalnych kaliskiej biblioteki, gdzie zachowały się jej materiały warsztatowe, notatki, maszynopisy prac, korespondencja itp. Kolejna prelegentka, mgr Marlena Piotrowska (Uniwersytet Wrocławski / Związek Harcerstwa Polskiego, Chorągiew Dolnośląska, Hufiec Oleśnica), omówiła temat *Naczelniczki Związku Harcerstwa Polskiego po 1989 roku – ścieżki kariery i przywództwo w organizacji*, stwierdzając, że w roku 2019 organizacja miała w swoich szere-

¹⁵ Wystąpienie *Aleksandra Stypulkowska – jako publicystka Radia Wolna Europa*.

¹⁶ *Zofia Florczak i jej spuścizna w zbiorach specjalnych Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu*.

gach około 107.720 członków w tym 60,22% stanowiły kobiety, a od roku 1989 do dziś, spośród 6 Naczelników ZHP połowa z nich to kobiety.

Dalej dr Mariusz Trąba (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie) zaciekał słuchaczy *Życiem codziennym sióstr zakonnych w II Rzeczypospolitej (na przykładzie dziejów Zgromadzenia Karmelitanek Dzieciątka Jezus w latach 1921–1939)*, dając przykład zgromadzenia zakonnego, które od początku było otwarte, a wspólnota sióstr podejmowała prace w Chrześcijańskim Towarzystwie Dobroczynności oraz prowadziła szeroką i różnorodną działalność apostołską, np. poprzez pracę wychowawczo-opiekuńczą, charytatywną czy katechetyczną, pokonując jednocześnie różne trudności życia codziennego.

Kolejna, jedenasta sesja, prowadzona przez dr hab. Kamilę Kamińską-Chelminiak, rozpoczęta została referatem pt. *Lamenty samotnych matek. Społeczno-polityczne konteksty powstania funduszu alimentacyjnego w 1974 r.* wygłoszonym przez dr hab. Grzegorza Miernika (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach). Wypowiedź prelegenta dotyczyła zachowanych listów i skarg pisemnych pełnych osobistych dramatów, a kierowanych do centralnych władz PZPR. Innym zagadnieniem zajęła się dr Marta Bożewicz (Uniwersytet Warszawski). Omówiła *Życie codzienne Polek w świetle danych sondażowych*, czyli wyniki ogólnopolskich badań reprezentatywnych, realizowanych przez CBOS (od 2004), dotyczących podziału między kobietami i mężczyznami na polu obowiązków domowych, opieki nad innymi, decydowania o ważnych i codziennych sprawach oraz aktywności zawodowej. Kolejnej analizie podjęła się mgr Klaudia Wakulowska-Kapcia (Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk) w wypowiedzi pt. *Samotna i nieszczęśliwa? Listy czytelniczek do redakcji „Przyciółki”,* przesyłanych do kobiecego periodyku w latach 1950-1970. Zaciekawienie wzbudził również następny temat, *Kobiety specyficzne i ich nieoczywiste wybory. O kobietach zakochanych w przestępcach*, mgr Mai Perlińskiej (Uniwersytet Łódzki), w którym narracja oscylowała wokół pań wybierających na partnera mężczyznę osadzonego w zakładzie karnym. Mgr Anita Zawisza (Uniwersytet Warszawski) zajęła się specyfiką życia zakonnego, podejmując analizę *Kobiet w habitach, w filmach „Drewniany różaniec” z 1964 r. i „Niewinne” z 2016 r.*, ze szczególnym uwzględnieniem posługi Bogu i drugiemu człowiekowi, a także skrywanych pragnień, emocji i wyrzeczeń.

Ostatnią sesję moderowała prof. Anna Kamler, a rozpoczęła ją prof. Katarzyna Kulpińska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) wykładem *Wiktoria Goryńska, Wanda Telakowska – artystki, społeczniczki, propagatorki kultury*, w którym omówiła działalność koleżanek z warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych i Stowarzyszenia Polskich Artystów Grafików „Ryt”, uprawiających drzeworyt, propagujących sztukę w licznych publikacjach oraz udzielających się społecznie w życiu kulturalnym. Dr Łukasz Grzejszczak (Politech-

nika Łódzka) poddał analizie temat *Muzy, matki i żony. Kobiety w artystycznych środowiskach Łodzi 1918–1939*, biorąc pod uwagę środowisko plastyczne liczące około 70 osób, w którym działały interesujące indywidualności, w tym również kobiety. Prelegent omówił wybrane postaci malarek, poetek, dziennikarek oraz działaczek społecznych. Sesję zakończył dr Sławomir Rogowski (Uniwersytet Warszawski) pokazując życie i twórczość Natalii Rolleczek, pisarki, głównie dla dzieci i młodzieży, dramatopisarki, autorki między innymi powieści *Drewniany różaniec*¹⁷.

Zwieńczeniem poszczególnych obrad i całej konferencji było spotkanie wszystkich uczestników we wspólnej sali, gdzie w milej atmosferze podsumowania konferencji dokonał prof. Dariusz Kuźmina. Organizatorzy podziękowali za tak liczne zainteresowanie tym naukowym spotkaniem i za wygłoszone arcyciekawe referaty. Trzeba powiedzieć, że konferencja „Kobiety Polsce, Polska kobietom 1918–2019” oddała hołd plci pięknej, która wywarła wpływ na działania prowadzące do równouprawnienia kobiet oraz zmiany w postrzeganiu ich w społeczeństwie. Debata na ten temat pokazała kobiety przez pryzmat wykonywanych profesji, różnorodnych pasji i zdolności, ale zawsze zaangażowanych w to, co robiły. Poczynione badania związane z wygłoszonymi referatami to dorobek, który może służyć kolejnym pokoleniom oraz kolejna opowieść o kobietach-wielkich autorytetach: działaczkach, reformatorkach, emancypantkach, pisarkach, ale i żonach, matkach oraz pracownicach.

¹⁷ Wystąpienie pt. *Natalia Rolleczek, życie i twórczość*.